

AVŞARELLERİ

okuntu

SAYI: 15 MART - 2017

AYLIK E - KÜLTÜR DERGİSİ

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNİN RUHU ŞAD OLSUN

Okan AVŞARDOĞAN

Editör...

Okan AVŞARKOCAOĞLU

Saygı Değer okurlarımız;

Dergimizin onbeşinci sayısı ile yine sizlerle birlikteyiz.

Sözlerime Çanakkale Şehitlerimizi yad ederek başlamak istiyorum. Aziz şehitlerimizin aziz ruhları önünde saygıyla eğiliyorum.

Çok önemseydiğim için yine tekrarlıyorum; Kültür bilgileri insanda bir emanettir. Emanetin ise sahibine yani halka teslim edilmesi gerekir. Bundan dolayı çalışmalarınızda bana ait olan derlemeleri özgürce kullanabilirsiniz.

Dergimiz de paylaşımda bulunmak isteyenlerin katkılarını bekliyorum.

Geleceğin ülkemize, dünyamıza huzur ve mutlu yarınlar getirmesi dileklerimle...

Hoşça kalın.

İçindekiler

Editör (Okan AVŞARKOCAOĞLU)	1
Çukurun Kilidi Beyler Nic'oldu (Ahmet Z. ÖZDEMİR)	2
Ağladım İşte - Küstüm (Gülhan ÇABUCAK)	4
Anan Da Öle Bacın Da Öle (Yılmaz İLİK)	6
Dutmaç (Gülseren AVŞARKOCAOĞLU)	12
Tadı Kalmamış (Turan KORKMAZ)	14
Ağıtlar Üzerine II (Necip TOPUZ)	16
Oğuzların Türk Tarihindeki Yerine Bir Bakış (Alemdar ÜNLÜ)	20
Olanak Meselesi (Aslan AVŞARBEY)	24
Sosyalim (Fethi KAAN)	25
Cevanşir Oymağı (Adnan Menderes KAYA)	26

OKUNTU
AVŞARELLERİ E-KÜLTÜR DERGİSİ
SAYI: 15
MART - 2017
WEB ADRESİ:
<http://www.avsarelleri.com>
E-POSTA
avsarelleri@hotmail.com

Yazılar yayınlansın ya da yayınlanmasın iade edilmez. Yazılarda kısaltma yapılabilir. Hukuki sorumluluk yazarlara aittir.

AHMET Z. ÖZDEMİR

ÇUKURUN KİLİDİ BEYLER NİC'OLDU

Avşarlar iskân oldukları Bozok'a ısınamazlar. Torosları, Çukurova'yı geçmiş şanlı günleri anarlar.

Dadaloğlu bu duygularla söyler:

Bizim dağlar çam ardıçlı meşeli
Yaylasında lale sümbül döşeli
Hayli zaman şu Tapan'dan aşalı
Çukur'un kilidi beyler nic'oldu

Gördüm Anavarza bir duvar taşlı
Aşiret iskânda binalar başlı
Altı arap atlı böğrü kılıçlı
Eli kuşlu boy beylerim nic'oldu

Nerde aşiretler edepli uslu
Oda çadırımız pek muhabbetli
Üst yanı Bozdoğan, altı Ceritli
Kaplan postlu kır atlılar nic'oldu

Tapan: Adana Feka ilçesinde bir kasaba.

Çukur: Kozan- Kadirli karayolunun Adana yol ayrımında bir köy. Çukurköy de denir. Şimdiki adı Naşidiye, Kadirli'ye bağlı.

Eli kuşlu olmak: Eskiden Türkmenler avlanmak için özel olarak alıcı kuşlar beslerlerdi

Üst yanı Bozdoğan: Suların akışına göre Çukurova'nın üst kesimi, burası Kadirli yöresi ki buraya Bozdoğanlar konardı.

Altı Ceritli: Çukurova'nın aşağı kısmı, buraya da Cerit Türkmenleri konardı.

Şiir, Buruklu âşık Kul Mustafâ'dan derlenmiştir. Ozan son dördlüğü anımsamadığını söylemiştir.

Gülhan ÇABUCAK

(AvşarBabamBenim)

AĞLADIM İŞTE !

Rüyama geldiğin gece boynuna
Sarılıp ağladım, ağladım işte...
Başımı dayayıp soğuk koynuna
Sarılıp ağladım, ağladım işte...

içime çektğim her nefesimde
Var oldun ruhumda cana bezimde
Hıçkıra hıçkıra, „hicran“ sesimde
Sarılıp ağladım, ağladım işte...

Gülhan'ım uyandım kendi sözüme
Korkulu karanlık sinmiş özüme
Soluma dönerek iki dizime
Sarılıp ağladım, ağladım işte...

“AvşarBabamBenim” Gülhan Çabucak

KÜSTÜM

Dağ değil, ova'dan geçemez oldum
Yaşadığım lanet yıllara küstüm...
Doğruyu yanlıştan seçemez oldum
Girdiğim karmaşık, yollara küstüm..

Şu âlemde herkes kendince haklı
Tabip şöyle dursun, bu dava farklı
Görünmeyen yaram, derinde saklı
inada kırılan, dallara küstüm...

Dağlar mı çöküyor, çöken ben miyim
Özüyle kavrulup, yanan ten miyim
Erenler gözünde, gam mı, kem miyim
Açtıkca boş kalan, kollara küstüm..

Gül ekdim gönlüme, açarken soldu
Zincire vurduğum, gözler kan doldu
Közlendi ciğerim, nara gark oldu
Rüzgarla savrulan, küllere küstüm...

Ey gurbet, zehir mi kattın aşıma
Hesabı ben gördüm toprak başıma
Sitemim bağrımda suskun taşıma
Düştüğüm gıybetli dillere küstüm...

Bin perçin vursamda şu sol yanıma
Gülen yüz engel mi, akan kanıma
Zoruma gidiyor, kastım canıma
Elimde can veren, güllere küstüm...

Gülhan 'ım mazide, coşan bir seldi
Sanki kör şeytan mı aklımı çeldi?
Mahçubum Yarabbi, cihan dar geldi
Can evimden vuran, kullara küstüm...

“AvşarBabamBenim” Gülhan Çabucak

Yılmaz İLİK

ANAN DA ÖLE BACIN DA ÖLE

Mart ayı geldi, ama Söbeçimen köyünün, dağlarının, bayırlarının üzerinden kar kalkmadı. Kar eriyerek yeni, yeni yerler alacalaşıyordu. Karın eridiği karalarda, koyunlar keçiler güzden kalma yaprakları yiyorlardı. Büyükbaş hayvanların ağzına gelecek bir tutam ot yoktu. Bütün köyde hayvanların yiyeceği bitmişti. Öküzlere iyi bakmak gerek. Bir ay sonra, boyunduruk takılacak boyunlarına. Yırtacak taşlı tarlaların yüzünü. Sap çekecek harmana. Üzeri sap yüklenmiş kağnı ile sürecek döveni döne döne.

Mehmet ağa sabahın alaca karanlığında oğlu Çıtak'ı uyandırdı, sıcak yorganın altında. Kalk oğlum nerde ise gün kuşluk olacak.

Kütüklüğe git de bir merkep yükü keven topla, yoksa hayvanlar acından ölecek. Bir avuç saman bile kalmadı. Hayvanların musuluna dönecek. Haydi, haydi kalk bende merkebi dışarı çıkarayım. Çıtak yekinip yatağına oturdu.

-Baba ben bu gün bir düşün gördüm.

-Hayırdır oğlum söyle bakalım düşünde ne gördün?

-Baba, beni bu gün düşüm de Rüstem'in iti daladı. Çok korktum kızmazsan bu gün ben kevene gitmek istemiyorum. Başıma bir iş geleceğinden korkuyorum.

-Hayırdır oğlum, düşler hep tersi-

ne yorumlanır. Besmele çek git bir şey olmaz.

-Ben gitmek istemiyorum baba.

-Oğlum sen bir düşün gördü isen bu hayvanlar aç mı ölecek? Yoksa bana mı diyorsun, sen git diye? Ben ne kazma sallaya bilir ne de merkebe kevenleri yükleye bilirim. Şu ihtiyar halimle, haydi gidi ver de gel.

-Peki baba gidiyorum.

Semeri vurulmuş merkebe kazmasını ve sekiz metrelik kendir ipini alarak bindi. Kütüklük yoluna düştü. Yolda kesik kesik kar parçalarının üzerinde giderek Kütüklüğe, güneş bir menzil yukarı çıkmadan vardı. Kazmasını aldı aşağıya indi merkepten. Merkebi serbest bıraktı. Kütüklüğün güney kısmında kardan arınmış büyük bir kara üzerinde Ali Kâhya'nın oğlu Ahmet davar güdüyordu. Ellerini kaldırmak bir birleriyle selamlaştılar. Kar olmayan bir yerden keven sökmeğe başladı. Birkaç keven sökmüştü ki Rüstem'in oğlu Cemal de keven sökmek için oraya geldi.

Cemal merkepten inmeden;

-Ulan Çıtak sen delimisin? Bak şu karşı da Karayöreb de koca, koca kevenler dururken, bu cılız keven-

leri niye topluyon? Boş ver o topladıklarını da at da gel gidelim, oradan toplayalım. Oranın bir keveni buradakinden beş defa daha büyük haydi gidelim.

Çıtak cevap vermeden, kazmasını aldı merkebinin yanına gitti. Karayöreb iki yüz metre kadar ilerideydi. Merkebinin çekerek, Cemal'in arkasından gitti. Cemal de merkepten aşağı indi. Bana bak aslanım şuralara sen dokunmayacaksın diyerek eli ile bir hudut çizdi. Buralardaki kevenleri ben sökeceğim. Sende git, parmağıyla uzak bir yer göstererek oralardan topladedi.

Çıtak, Canım nereden isterse oradan toplarım. Burası babayın tapulu tarlası değil. Hem beni çağırdın, hem de buralardan toplama diyorsun. Cemal, Ulan sende git dediğim yerden topla. Çıtak, Buradaki kevenler sana da yeter bana da yeter tabi biterse yukarılara da gider oradan toplarız.

İkisi de kevenlerin köklerini eşmeye başladılar. Keven toplarlarken topladıkları kevenlerin birbirilerine karışmaması için, istemeyerek yöreyi paylaştılar. İkisi de yeterince keven topladılar. Önce Cemal, eski orman kalıntılarından yeri eşerek bir kütükden odun par-

çaları çıkardı. Çıkardığı odunları kucaklayarak aldı getirdi topladığı kevenlerin yanına. Cebinden kibriti çıkardı getirdiği odunları kibritin ateşiyle yaktı. Yanan ateşin üzerine dikenli kevenleri atarak, kevenler tütsümeye başladı. Yanan ateşin üstüne atılan kevenin yaprakları ve dikenleri yanarken çatır, çatır ses çıkardı. Çevreyi bir keven kokusu sardı. Çıtak da yeterince yerdeki kütüklerden odun parçaları koparıp getirdi. Cemal'in yanına geldi, hiçbir şey söylemeden, yanın kevenlerin altından bir parça ateş aldı. Kendi odunlarının yanına götürdü.

Cemal;

-Ulan Çıtak danışmadan benim ateşimden niye aldın? Eşekoğlu eşek.

Çıtak Cemal'in söylediklerini duymadı bile. Başını eğmiş üfleterek ateşini yakmaya çalışıyordu.

-Ulan çıtak sana söylüyorum itoğlu it benim ateşimden niye aldın?

Çıtak'ın odunları da az bir şey ateşe tutuşmuştu. Elinde ucu yanan, bir odun parçası ile ayağa kalktı. Cemal'in yanına geldi. Elindekini Cemal'in yanın ateşinin üstüne attı ve ne olmuş yani bir parça

ateş almışsak? Kibrit almayı unutmuşum.

-Ben sana demedim mi, buralardan keven toplamayacaksın diye?

-Aslanım sen dellendin mi? Burası Allah'ın yazısı, herkes istediği kadar istediği yerden toplar.

-Ben anlamam senin topladığın kevenlerin yarısı benim, hem de sen getirip, benim kevenlerimin üstüne atacaksın. Haydi, al getir kevenleri.

-Sen değil ya, senin ferişdahın (1) gelse, kevenlerimden bir tanesini dahi getirmem, diyerek yeni tüten odunlarının başına gitti.

Yaktığı odunlar sönmek üzere idi. Ellerini yere koyarak çömeldi. Sönmek üzere olan ateşine, başını yere eğerek üflemeğe başladı.

Cemal belindeki uzun iki yanı keskin kamasını çıkarttı Çıtağın arkasına geçti kamasını iyice elinin içine yerleştirdi. Kamalı elini havaya kaldırdı, birden kamayı Çıtağın omzuna sapladı. Kamanın sivri ucu Çıtağın sol memesinin altından çıktı. O anda Çıtak öyle feryat etti ki sesi bütün dağlarda yankı yaptı. Çıtağın feryadını koyun güden Ali Kâhya'nın oğlu Ahmet duydu. Çı-

tak ve Cemal'in bulunduğu tarafa koştu. Kamayı yiyen Çıtak, böğürerek göksü üstü toprağa yattı.

Cemal kamasını çekip çıkartmak istedi. Kama bir türlü Çıtağın bedeninden çıkmıyordu. Yere uzanmış Çıtağın, Cemal kafasına bastı, çekti kama yine çıkmadı. Bu sefer bir ayağını kafasına, bir ayağını da beline bastı Önce kamayı kıvırdı, kıvırdı birden çekti, çıkan kamanın ucundan kanlar damladı. Kanlı kama Cemal'in eline geldi. Kamasını çeken Cemal merkebi- ni kevenlerini orada bırakarak var kuvveti ile köye koştu. Babası Rüstem'in yanına vardı. Çıtağı kamalayarak öldürdüğünü söyledi. İki gün sonra da adalete teslim oldu. Olayı gören çoban Ahmet de koşarak gelip, Çıtağın babasına haber verdi. Çıtağın babası bu haberi

duyunca bayılıp yere düştü. Biricik oğlu tek ümidi idi. Çıtağın ihtiyar anası Zeynep, bacısı Arife, Yolarak başlarında saç koymadılar. Koşarak kara yörebe gittiler.

Bütün köyün erkeyi kadını Çıtak'ı bir salın üstünde eve getirdiler. Çıtak konuşmadan bir gün yaşadı. Ölünce de cenazesini muhtar amcasının evine götürdüler. Jandarma geldi. Aziziye'den, Savcı ve doktor gelinceye kadar, Jandarmalar Çıtak'ın başında nöbet tuttular. Savcı doktor geldikten sonra, Doktor Çıtak'ın karnını yardı. Balgam balgam kesek kesek karnından kan çıkardı. Açılan karnını çuvaldız ile melefe (2) diker gibi yeniden diktiler. Gözyaşları içinde toprağa verdiler. Bacısı Arif'e kardeşi Çıtak'ın arkasından şöyle söyledi ağdını.

Hele Ağa, Çıtak'ım hele.
Anan da öle, bacın da öle.
Arkanda yok bir gardaşın.
Çıtak'ım hayfını (3) ala.

Çıtak'ım yemedi yoğurt.
Verseler de almam öğüt
Anası nasıl büyütmüş
Su üstünde selvi (4) söğüt.

Kardeş yaralı dediler
Emmisi evine kodular
Hele görse hallarını
Kanı silerek yudular.

Veysel'in avradı Yeter.
Muhtar atın başını tutar
İğne getir, iplik getir
Doktor yarasını çatar.

El âlem harap kala
Kütüklük de Kara Yöreb (5)
Üç döşekten yer etmişler (6)
Kanlar akmış gölek gölek

Gukgular ne hoş öter.
Göksun'dan mı geldin Yeter
Çatal odayı (7) koymuş da
Elin odasında yatar

Geliyor gardaşın göçü
Al kana boyanmış saçı
Kâfir düşmanın kaması
Ağciğere girmiş ucu

Beyaz işlik, (8) kara ceket
Dam başında geziyorlar
Döndüm baktım, gardaşımı,
Koyun gibi yüzüyorlar.

Kara Yöreb de düşeğe (9)
Düşürmüşler ağız aşağı.
Babam oğlu al yaralı
Başına sarmış kuşağı

Şuracık da dövüş mü olur
On iki adım ara ile
Kardeşimi sal (10) etmişler
Kuluncunda yara il.

Feriştah: En iyi, en üstün.

Melefe: 1. Yatak ve yorgan çarşafı. 2. Yastık yüzü. 3. Tandırda ısınmak için kullanılan çok büyük yorgan. 4. Yüzü olmayan eski yorgan, mitil. 5. Yorganın astarı. 6. Yatak ve minderin iç yüzü. 7. Çok eskimiş giyim eşyası.

Hayıf: Öç, intikam.

Selvi: Servigillerden, Akdeniz bölgesinde çok yetişen, kışın yapraklarını dökmeyen, 25 metre boyunda, ince, uzun, piramit biçiminde, çok koyu yeşil yapraklı bir ağaç, andız, selvi, servi ağacı.

Yöreb: Bayır, az eğimli yer.

Yer etmek: Burada yatak sermek anlamında.

Çatal oda: İki odalı.

İşlik: Yakasız gömlek.

Düşek: Kişinin düşüp öldüğü yer. .

Gülseren AVŞARKOÇAOĞLU

DUTMAÇ (6 KİŞİLİK)

MALZEMELER:

- 1 kg un
- 2 avuç yeşil mercimek
- 2 diş sarımsak
- 2 Çorba kaşık domates salçası
- 1 Çorba Kaşığı tereyağı
- Kuru nane
- 1 Limon

HAZIRLANIŞI:

Un, tuz ile birlikte yoğrulup, sert bir hamur yapılır. Hamur, beze yapıldıktan sonra yufka açılır. Açılan yufka ince uzun şeritler halinde kesilir. Önce yeşil mercimekler haşlanarak süzülür. Daha sonra mercimeğin üzerine sıcak su eklenerek dutmaç hamurları ilave edilerek haşlanır. Tereyağı bir tavada eritilir salça, dövülmüş sarımsak, limon suyu ve nane biraz kavrulduktan sonra çorbanın üzerine dökülür. Sıcak olarak servis yapılır.

Kaynak:

Emine AVŞARKOÇAOĞLU
Gülseren AVŞARKOÇAOĞLU

DUTMAÇ

Turan KORKMAZ**TADI KALMAMIŞ**

Gözümden gitmiyor eski halleri
Bizim oraların tadı kalmamış
Burcu burcu kokar idi gülleri
Bizim oraların tadı kalmamış.

Aklım kar etmiyor fikrim şaşıyor
Derdime derman yok bini aşıyor
Yıkılmış evimiz taşlar düşüyor
Bizim oraların tadı kalmamış.

Yaylacı göçünü düzlemiş gitmiş
Dağlarda canlı yok koyunda bitmiş
Kimisi vatani çoktan terk etmiş
Bizim oraların tadı kalmamış.

Çoluk çocuk birbirini bilmiyor
Gardaş bacı halin nedir sormuyor
Hiç kimse kimseye kafa yormuyor
Bizim oraların tadı kalmamış.

Alma Çatı Koç Pınarın başına
Kuru Çaydan Soğanlının döşüne
Sümbülün kokusu sinmiş taşına
Bizim oraların tadı kalmamış.

Karamuk toplardık şerbet içerdik
Tırpan çekiçlerdik ekin biçerdik
ANAM YEMLİK toplar bizde seçerdik
Bizim oraların tadı kalmamış.

Kız gelin dokurdu halı boludu
Herkesin kapıda malı boludu
Oduna giderdik çalı boludu
Bizim oraların tadı kalmamış.

Turan'ım başımdan duman gitmiyor
Yaralı döşümden güman gitmiyor
Virane evimiz duman tütmüyor
Bizim oraların tadı kalmamış.

10/07/2013 TURAN KORKMAZ

Necip TOPUZ

AĞITLAR ÜZERİNE II

Bir önceki yazımızda Dünya sanki ölümün etrafında dönüyor demiştik. Gerçekten de sanki bu dönüş durmamış da devam ediyor gibi... Veyahut bizde algıda seçicilik oldu da, bizim kulaklar hep ölüm haberlerine aşına...

Son günlerde çok yakın dostlarım Ferruh Solak ve Pınarbaşı Belediye Başkanı Dursun Ataş Beyler babalarını kayıp etti. Can dostum Ayhan Eralp ise çok kıymetli anasını kayıp etti.

Derler ki insan babası ölünce büyürmüş. Sözün ne kadar doğru olduğunu son bir ay kırk gün içinde bizzat müşahede ettim.

Ölümlerle gündemimiz olunca ağıtlarda gezintiye devam etmemek olmazdı. Devam edelim o halde.

Bildiğiniz üzere, eskiden cenaze olan evlerde televizyon ya da radyo açılmaz, erkekler sakal traşı olmaz, kadınlar ise takı takmaz, süslenmezlerdi. Tabiatıyla ani ölümlerde bunun önüne geçmek mümkün olmayabiliyordu. Örneğin eline kına yakan bir kadının aniden bir kaybı olduğunda; bunu elinden çıkarması mümkün değildi. İşte kardeşi 1980 öncesinde Adana'da şehit edilen polis memuru Avni Kumlu'nun kız kardeşi elindeki kınayı görür ve kendi ken-

dini kınar:

Gadanı alıyım ana
Ben ağlarım yana yana
Avininin bacısıyım
Elime vurmussum gına

Ölenin en güzel vasıfları anlatılır ağıtlarda. Seferberlik esnasında ölen Halevikli Müftü'yü anası ne güzel över:

Benim oğlum nişan taşı
Gökte vurur uçan kuşu
Git oğlum sefer ağzına
Seni ederler binbaşı

Derlediğimiz en eski ağıtlardan birinde, Balkan Harbi için askere alınan sefer için çıktığı yolda İzmir'in Bergama ilçesinde vefat eden Hasırcı Köyünden Abdullah Ağanın oğlu Hüseyin'e asker arkadaşları (Bu ağıdı bizzat yakandan dinleyenlerden derlemiştik) :

Bergama'da yatan hasta
Kara kekil deste deste
Mektubunu yaz gardaşım
Yarın bağlanıcı posta

Diyerek hayata tutunmasını telkin eder.

Anadolu insanı şehitliği ayrı bir yere koyar. Şehit olan yakınlarının mertebesi büyük din ulularının yanındır.

Nitekim Dersim İsyanı esnasında şehit olan Büyük Karmanlı köyünden Mehmet'in Ağdında kız kardeşi:

Güldağında kalan gardaş
Hasan Hüseyin'e yoldaş
Seydi Battal Melik Gazi
Memmet onnarınan eldeş

Diye söyler ve kardeşinin makamını adeta dünyaya ilan eder.

Şehitlerden sonra biraz daha gezinti yapalım, bazen ailede büyüklerin olması ne kadar önemlidir. Arap Hasanlı Beylerinden İbrahim Bey'in Ağdında:

Aman uy uy uy
Ağ alını çalma Kekilli
Sahipsizlik deliyledi
İrbehem'im çok akıllı

Ağıtlar gündelik hayattan havadisler verir. Öteden beri merak ederdim, Yayladan ala şafakta çıkarlardı. İnsanlar neden bu kadar erken yola çıkar ki. Er kalkıp çok yol alma denebilir. Lakin bizim köyümüzün yolu yarım günlük mesafede, dolaşısıyla o kadar da erken kalkmak gerekmez. Sebebini Veremli Gelinin ağdında anlıyoruz:

Sabahanan er göçeler
Sinek yurtta galsın diyin

Haymama ataş attılar
Veremlidir ölsün diyin

Öyle acılar yaşanmıştır ki ce-
naze için toplanma adeta düğün
için toplanmaya benzetilir:

Buna kara düğün derler
El tutun da çekin halay
Düşman başına vermesin
Geriden bakana kolay

Genç yaşta eşi ölen kadın acı-
larını başka nasıl ifade edebilirdi
bilinmez:

Unutmam seni unutmam
Öleneçe bozularım
Kınaman beni emmiler
Berk ufacık kuzularım

1800'lü yıllardan günümü-
ze kadar gelen çok az sayıda ağıt

vardır (Sözlü geleneğin naklindeki
müşkül sebebiyle). Gündüzleri in-
sanlar gelir gider acıları paylaşırlar.
Oysaki gece insan acısı-ızdırabı ile
baş başa kalır:

Koç dağa yatar karınan
Benim gönlüm ılgarınan
Gündüzüm de gündüz amma
Gecem geçiyor zarınan

Son olarak bir maden göçü-
ğünde kalan oğlunun göçük altın-
da kaldığı dağı kuşlardan kıskanan
anaya ne demeli:

Kazma alır da kırarım
Şu madenin taşlarını
Yarı yerden huy ederim
Kızıldağ'ın kuşlarını

Üzüntü verdi isek affola...

Alemdar ÜNLÜ

OĞUZLARIN TÜRK TARİHİNDEKİ YERİNE KISA BİR BAKIŞ

Türk tarihçileri şöyle anlatırlar. Efsaneye göre, Nuh Peygamber A.S. yeryüzünü oğulları arasında paylaştığı zaman büyük oğlu Ya fese(1) Doğu illeri ile Türkistan'ı verdi. O göçebe olarak yaşıyordu. Yaylak ve kışlağı Türkistan olup yaz aylarını İpanç şehri yakınlarında Ortak ve Kürtak da, Kışlarıda Karakumdaki Borsuk adlı yerde geçiriyordu. Burada iki şehir vardı Takas ve Karı Sayram Olcayto'nun tahtı bu şehirdeydi.

Olcayto'nun Dhip Yabku(2) Han adında bir oğlu oldu. O büyük bir padişahı. Yabku'nun dört oğlu oldu. Adlarını Kara-Han, Or-Han, Kür-Han ve Küz-Han koydu. Kara-Han büyüncü babasının yerine geçti. Onunda bir oğlu oldu. Adını Oğuz(3) koydu. Oğuz üç gün üç gece anasını emmedi. Bir yaşında konuşmaya başladı. Oğuz evlene-

cek yaşa geldiğinde babası, onun amcası Or-Han'ın kızıyla evlenmesini istedi ve evlendirdi.

Reşüdidine göre Oğuzhan, Tanrı inancı konusunda, babası ile ters düştü. Oğuzla babası ve amcaları arasında savaşlar başlar ve bunun sonucunda babası öldü. Yapılan bu savaşlar 70 yıl sürdü. Oğuzhan, Amcalarını doğuya sürdü. "Bir daha Türkistan'a gelmeyiniz" dedi. Bu yüzden Türkmenlerin inanışına göre Moğollar Kür-Han, Küz-Han ve Or-Han'ın neslinden gelmedirler. Oğuz, kendine yardım eden bir kavme de Uygur(4) adını vermiştir.

Oğuz, bundan sonra seferlere çıktı ve il(5) oldu. Oğuz, padişah olduktan sonra muhtelif ülkelere elçiler gönderdi. Hindistan'a, Gürcistan'a sefere çıktı. Bu ülkeleri ita-

ati altına aldı. Karanlık Ülkesi'ni fetedip, Azerbaycan'a elçiler gönderdi. Kendisine tabi olmalarını istedi. Oğuz bu ülkedeki yaylalara çıkmaya başladı. Diyarbakır ve Şam'a sefere çıktı. Irak, Mısır ve Suriye'yi aldı. Bu arada Oğuz'un oğullarıda Rum taraflarına sefere gitmişlerdi. O artık yaşlanmaya başlamıştı.

Oğuzhan Ülkesini oğulları arasında paylaştırmak istiyordu. Bir gün ava giden altı oğlu, bir yay ile üç altın ok buldular. Oğuz, yayı üçe parçalayıp, üç büyük oğluna, Üç oku da üç küçük oğluna verdi. Kendilerinin yay verdiği oğullarından gelen kavme Bozok, Diğer üç oğlundan gelen kavme de Üçok dedi. "Yay verdikleri daha üstde olsun, orduda sağ kolu temsil etsinler, kendilerine ok verilenlerde sol kolu temsil edip, altta olsunlar." dedi. Yani sağ kol Padişah gibi hükmeder, ok ise ona tabi elçidir. Oğuz ülkesini taksim ettikten sonra öldü. (6)

Oğuz'dan sonra, Kü-nhan yerine geçti. Kü-nhan tahta oturduğunda yetmiş yaşında idi. Kü-nhan yetmiş yıl padişahlık yaptı. Babası Oğuz öldükten sonra, Oğuz'un daha önceki zamanlarda bir şehir kurduğunu, adına Yenikent dediği ortaya çıktı. Bu şehri İrkıl Hoca(7)

adında akıllı bir adam idare ediyordu. İrkıl Hoca, görmüş geçirmiş yaşlı bir insandı. Bir gün Kü-nhan'a dedi ki "Oğuz büyük bir padişahı. Yeryüzünü idaresi altına aldı. Pek çok hazineye ve hayvana sahipti. Şimdi onların hepsi sizindir. Siz altı oğulun, Tanrı'nın izniyle birbirinizin dörder tane yirmidört evladınız var. Olabilir ki onlar sonradan birbiriyle çekişirler. Bunun çaresi, herbirinin rütbesi, mesleği, adı ve lakabı kararlaştırılsın; her birinin bir nişanı ve damgası olsun. Bununla bilinip tanınsınlar ve hiç birinin diğeriyle çekişmesi olmasın. Onların evladıda kendilerini bilsinler. Bunu yapmak devletin devamlılığı ve uruğunuzun iyi nam kazanmasının gereğidir." Bu sözler Kü-nhan'a çok uygun geldi. İrkıl Hoca'ya söylediklerini getirmesini emretti. İrkıl Hoca, daha Oğuz'un sağlığında Bozok ve Üçok ismini alan yirmidört evladın her birine lakap verdi; yine herbirine bunların kime ait olduğunu belirtmek üzere, hayvanlara vurmak üzere birer damga tesbit etti. Hangi hayvanın ongun olacağını da belirtti. Ongun azık, "azık bolsun" dan türemiştir. Yani kutlu olsun; ongun da kut ve devlet demektir.

İrkıl hoca'nın Oğuz'un torunlarına vermiş olduğu lakaplar ve damgalar şöyledir.(8)

OĞUZLAR (TÜRKMENLER)					
BOZ-OK			ÜÇ -OK		
Kün Han	Ay Han	Yılduz Han	Kök Han	Dağ Han	Tengiz Han
1. Kayı	1. Yazır	1. Avşar	1. Bayındur	1. Salur	1. Yiğdir
2. Bayat	2. Doğer	2. Kızıq	2. Becene	2. Eymür	2. Buğduz
3. Akeveli	3. Durdurga	3. Beğdilli	3. Çavuldur	3. Alanyurtlu	3. Yıva
4. Karaevli	4. Yapırlı	4. Kargın	4. Çepni	4. Ürügür	4. Kınıq

Bunlardan:

Avşar: İşinde çevik, avcılığa düşkün; canavara ve kuşa hevesli, işini yıldan işleyici. Ongunu: Tavşancıl, erkek laçın

Kayı: Muhkem. Ongunu: Şahin.

Yazır: İller ağası. Ongunu: Kartal.

Bayındur: Her zaman bolluk içinde olan. Ongunu: Sungur.

Salur: Vardığı yerde kılıç çalan.

Ongunu: Üçkuş.

Yiğdir: İyi ve büyük. Ongunu: Çakır.

Kaşgarlı ve Reşüdüddin, diğer Oğuz boyları gibi Avşarlar'ın-

OĞUZLARIN BOY TEŞKİLATI

Türkmen ellerinin başındaki hükmdarların, beğ ünvanını taşıdıkları bilinir. El, zamanla ülke anlamında gelmiştir. Yurt elin, boyun, obanın ve ailenin oturduğu yerdir. El, il anlamında, Oğuzlar'da siyasi bir teşekküldü. Oğuz elini meydana getiren teşekküle boy denir. Kaşkarlı bu sözün Oğuzca olduğunu bildiriyor. Boyların başında bulunanlara boy beği, boyları, irsen idare edenlere beğ deniliyor.

da damgalarını vermişlerdir. Bundan başka Reşüdüddin Avşarlar'ın kendilerine en yakın diğer üç boy (Kızıq, Beğdilli, Karkın) ile ortak olan Totemlerinin tavşancıl, şöenlerdeki (toy) ülüşlerinin (koyunun yemeleri için kendilerine törece tahsis edilmiş kısmı) sağ umaca (kısm) olduğunu bildirmiştir. Yine Reşüdüddin'e göre Avşar: işinde çevik ve avcılığa düşkün (Yo: Cust u çalak ve ava canavara ve kuşa heveslü; Ag: işini yıldan işleyici, Tamsı: Ongunu: Yo: tavşancıl; Ag: erkek laçın) ava meraklı anlamında İrkıl Hoca tarafından adlandırıldığından bahseder.

Oğuz ve Türkmen yabguları bu beylerden oluşur. Bey, boyun idari işlerini yürüten bir kişidir. Aşiretlerde Mir aşiret beyleri yürütür.

Bey, boy içerisinden cesareti, mali kudreti, doğruluğu ile tanınan kimselerden seçilirdi. Ayrıca ırsilikde aranırdı. Bu seçim devlet tarafından tasdik edilerek, bir beylik beratıda gönderilir. Eğer tabi olan aşiretlere zulmederlerse, devletin

azletme yetkisi vardı. Bazı teşekküllerde kethüdaların ihtiyarlar ve diğer söz sahiblerinin boy beyi seçme yetkisi vardı. Aşiret kethüdarları da boy beyi tarafından seçilirdi, ırsilikde aranırdı. Kethüdalar oymak ahalsinin karakteriyle seçildikleri gibi kanunen tayin edilen, vergilerininide has voyvodalarına vermek mecburiyetinde idiler. Bununla beraber oymağın idaresinde ve vergi toplamada aczi ve ihmalleri görülürse, ayrıca oymak ahalsinin şikâyetlerine maruz kalırsa, has voyvodaları da bu durumu tasdik ederse görevden azl edilebilirdi. Kethüda idarelerinde bulunan oymak veya cemaatin derbend muhafazasına tayin edilmeleri halinde bölükbaşı olarak muafız başlığına tayin edilirdi.

Boylar, obalara ayrılmaktadır. Böylece aileden (soy) obaları, obalardan boylar ve boylardan Oğuzeli meydana gelmektedir. Oğuz yabguları başlıca şu boylardan çık-

mıştır: Kayı, Yazır, Beğdilli, Avşar ve Eymür'dür. Bunlardan: Selçuklu hanedanı Kınıq, Salgurlular Salur, Berçemoğulları Yıva, Akkoyunlular Bayındır, Ramazanoğulları Yüreğir ve Kadı Burhanettin salur boyundandı. Bozoklardan: Artukoğullarının Döğer, Şumlaoğullarının Avşar, Nadir şah hanedanının Avşar olduğu bilinmektedir.

Oğuzlar'da en fazla yer adları Kayı boyuna aittir. Bunu Avşar boyu takip etmektedir. XV ve XVI. Yy. Osmanlı tahrir defterlerinde Avşarlar'a ait pek çok yer adı görülmektedir. Bu yer adları ile Avşarlar, Kayılar'dan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Bu da Avşarlar'ın Anadolu'nun bir Türk yurdu haline gelmesinde Kayı ve Kınıklar gibi birinci derece rol oynadıklarını kesin bir şekilde göstermektedir. Ayrıca Kayı boyunun yanında hükümdar çıkarmış olan boylar Avşar, Kınıq, Eymür, Bayındır ve Salur gelmektedir.

(1) Ya fes, Türklerin deyimine göre Olcayto Han olarak adlandırılır.

(2) Yabku, halkın önderi demektir.

(3) Oğuz, Ogur, otağda doğmak manasını taşır

(4) Uygur, Türk dilinde izinden giden, uyan demektir

(5) İl olmak: Bağımsız bir devlet kurmuş olan Toplumun üzerinde yaşadığı ülke ya da yurt

(6) Kimilerine göre Oğuz öldüğünde bin yaşında idi.

(7) İrkıl manası: bir şeyi kendine çekmek ulu büyük anlamını taşımaktadır.

(8) Eski Türk boyları hakkında geniş bilgi için bakınız: A. Z. V. Togan, Oğuz Destanı Sf: 17, 50

Aslan AVŞARBEY

OLANAK MESELESİ

Bizim çocukluk yıllarımızda köyümüzün yaşam biçimi hayvancılık üzerine şekillenmişti. Baharla birlikte yaylaya göçülür, sonbaharda “güzleğe” gelirdi. Geçim hayvancılıktan olunca okul pek cazip gelmemiş olacak ki fazla okuyan yoktu.

Okuyanlar da en çok öğretmen oluyorlardı. Sonraları üniversiteye giden bir kaç kişi de üniversitede sağ-sol olayları yüzünden zorlukla ve gecikerek bitirmişlerdi okulu.

80’li yıllardan önceki bu dönem aynı zamanda bizim köye yabancı “Öztürkçe” kelimelerin de yayılmaya başladığı döneme denk gelir.

Dolayısıyla üniversiteli olmanın ayırıcı özelliği halktan farklı bir dil kullanmak olarak görüldüğünden olsa gerek, mahalli Avşar ağzı ile konuşan ana ve üniversiteye giden oğulun arasında dil meselesi ortaya çıkmıştı.

İşte böyle, büyük şehirlerden birine okumaya giden ve anasından uzaklaşan bir köylümüz okul tatil olup da köye gelince anası valizi açar bakar ki valizin tümü kirli çamaşırlarla dolu. Şimdiki gibi makine ne gezer; tüm çamaşır elde, tokaçla yıkanacak.

Anası bu kadar kirli çamaşıra isyan eder:

“-Oğlum bu ne? İnsan ‘sirtını’ yıkamaz mı? Niye biriktirdin bu kadar?”

Entelektüel görünümlü gencimiz cevaplar:

“-Anne, biliyorsun çok yoğunum.

Okul, siyaset, olaylar... Çamaşır yıkamaya olanak yoktu!”

Ana bütün doğallığı ile taşı gedğine koyan soruyu sorar:

“-Oğlum olanak yoksa tursil de mi yoktu?”

Fethi KAAAN

SOSYALİM

Gazi Doru Pınarbaşı İlçesinin Han Köyünden mukallit bir Avşar ileri gelenidir. Rahmetle anıyorum.

Gazi Doru 1960’lı yıllar da kendisi esnaf ama arkadaşları Süleyman Tokgöz, Hasan Canpolat ve İsmail Demirci hepsi genç sosyalist öğretmenler. Hafta sonlarını hep beraber geçiriyorlar. Gazi Doru Köyde kuzu, horoz kesiyor genç öğretmen arkadaşlarını ağırlıyor. Hemen hemen her hafta sonu böyle geçiyor. Gazi Doru genç öğretmen arkadaşlarını ağırlıyor köyde. Pınarbaşı'na İlçeye gidince de Gazi Dayı harcamaları yapıyor. Bir hafta sonu öğretmenler yine Han Köyüne geliyorlar. Gazi Dayı da hiç bir hareket yok.

İsmail Demirci soruyor; “Gazi nörüyök?” diyor.

Gazi Dayı; “Hoca ben bu sosyalimden çıktım” diyor. “kazaya gidiyök ben harcıyom, köye geliyök kuzuyu, horuzu siz yiyonuz. Ben böyle sosyalimde yokum arkadaş” diyor.

Adnan Menderes KAYA

CEVANŞİR OYMAĞI

Aşiretin adı hakkında iki görüş bulunmaktadır. Biri Farsça Cevan ve Şir kelimelerinden geldiği yönündedir. Buna göre kelime “genç aslan” anlamına gelir. Diğer görüş ise kabilenin adını 636-664 yılları arasında Ağuvan¹ kralı olan Çevanşer’den aldığı yönündedir. Tarihi kayıtlar, bizi ikinci görüşün doğru olduğunu düşünmemize sevk etmektedir.

Kırzıoğlu, Cevanşir aşiretinin adını Ağuvan kralı Çevanşer’den almış olabileceğini söyler². Cevanşir kabilesi, Aran (Karabağ) bölgesi hâkimleriydi. Ravzatü’s Safa’da belirtildiği üzere Cevanşirler, Avşar boyuna mensuptur. Eserde şöyle anlatılır: “Cevanşir Eli’nin aslı Türkistan’dan olarak Avşar Han

kabilelerindedir. Moğol kanununca Cevanşir Eli, diğer Avşar Elleri kabileleri gibi Sağ Kol ümerasından addedilerek Cuvangardırlar. Cuvangardlar, hizada hanın sağ yanında oturdukları gibi harp zamanlarında da ordunun sağ kolunda vuruşmalıdır.”³.

Müslüman-Arap orduları 642 yılında Gürcistan’ı fethettilerinde bölge kral Cevanşir’in elindeydi⁴. Hazar Kağanlığı’nın Kafkaslara akınlar yaptığı dönemlerde Cevanşirler ile temasa geçtikleri görülüyor. Gürcü Kralları Yuvan ve Cevanşir zamanında (718 senesini takiben) Hazar hakanı, Cevanşir’in hemşiresi Suzan ile evlenmeye talip olmuş ancak muvafakat cevabı alamayınca savaş çıkmıştır. Yeni-

len Cevanşir, esir düşmüş ve 7 yıl esaret altında kalmıştır⁵.

Görüldüğü üzere Avşarlar özellikle Arran (Karabağ) bölgesini yurt tutarak, Selçuklu fethine kadar burada kalmışlardır. Buradaki Cevanşirler, İlhanlı hükümdarı Hülagu Han zamanında Türkistan’dan Kafkasya ve Anadolu’ya getirilen; Timur zamanında ise Anadolu’dan Karabağ nakledilen Avşarlarla birleşerek bölgede güçlü bir konuma yükseltilmişlerdir⁶. Cevanşirlerin sonraki devirlerde bölgedeki Otuzikili adlı topluluğa tabi kılındıkları görülüyor⁷. Osmanlı arşiv belgelerinde Cevanşirlerin Karabağ’daki varlığının İslamiyet’ten önceki dönemlere kadar uzandığı açıkça belirtilmektedir.⁸

Azerbaycan’daki Osmanlı-Safevi çekişmesi yüzünden Cevanşirler (Karamanlı, Kazak ve Şemseddinli aşiretleri ile birlikte) Ağcabedi vilayetinde bulunan Arasbar’a göç ettiler. Karabağ, Osmanlılar tarafından fethedilince tekrar yurtlarına döndüler (ki bunlara Dönük denildi) ve Osmanlı Devleti’ne bağlılık bildirdiler. Cevanşirlerin reisi Hüseyin Mirza da bunlar arasındaydı. Ancak Safevi Hükümdarı Şah Abbas’ın Azerbaycan’ı geri alması üzerine Safevi Devleti’ne itaat ettiler. Hüseyin Mirza, kardeşi Ali

Han ile hâkimiyet kavgasına girişince 1612 yılında ikisi de öldürülmüş ve Cevanşirlerin başına kul takımından Nevruz Sultan getirilmiştir. Bu olaylardan sonra Cevanşirlerin bir kısmı Osmanlı topraklarına göç etmiştir⁹.

Cesurluğu ile meşhur olan Cevanşirler, 1727 yılında Gence vilayetinde perakende olarak dolaşıyordu. Otuzikili ulusuna tabi olan aşiret, birçok kollara ayrılmışlardı. Bu kollar şunlardı: Yağlavend, Behmenli, Dedeli, Demirli, Göçerli, İbadi, Karaburunlu, Karibend, Keçegözlü, Köymehmet, Mafruzlu, Molla Fazıllı, Namlı, Sabir, Sarıcalı, Seyit Ahmetli, Sofulu, Seyit Mahmutlu, Seyit Mehmetli, Şeyhbabalı, Tamatlı. Aşiretin adını taşıyan Cevanşir obası 67 hane nüfusa sahipti¹⁰.

Osmanlı-İran arasında sürekli el değiştiren Karabağ, Nadir Şah tarafından 1735 yılında Osmanlılardan geri alınmıştır. Karabağ’daki Cevanşir Türkmenlerinin reisi Sarıcalı obasından Ali Bey, Nadir Şah’ın yakın adamları arasındaydı. Ancak bazı fesatçı kişilerin iftiralarıyla gözden düşmüş ve Nadir Şah tarafından Horasan’da bulunan Serahs kentine sürülmüştür. Daha sonra buradan firar eden Ali Bey, Karabağ Dağlarına gelerek bir

müddet saklanmış ve Nadir Şah'ın 1747'de ölümünden sonra yörede mücadeleye başlamıştır. Nihayetinde 1748 yılında Karabağ Hanlığı'nı kurmaya muvaffak olmuştur¹¹.

Merkezi Şuşa olan Hanlık, kuzeyde Kür ırmağı ve Gence Hanlığı, güneyde Aras nehri, batıda Nahcivan, doğuda ise Kür ve Aras nehirleri arasındaydı. Karabağ Hanlığı uzun yıllar Gürcistan Krallığı, Gence Hanlığı ve İran'daki Kaçar Türk Hanedanı ile savaşmıştır¹². Bu mücadelelerden dolayı bölgedeki Türk Hanlıklarının oldukça yıpranması üzerine Rusya 1813 yılından itibaren Karabağ'a yerleşmek için çalışmalara başlamıştır. 1828 yılına kadar Rusya ve İran çekişmesine sahne olan Karabağ, 1828 yılında imzalanan Türkmen-Çayı Antlaşması'ndan sonra tamamen Rusların eline geçmiştir. 18. Yüzyıl ortalarında yaşamış olan tarihçi-yazar Mirza Cemal, bu oymaktandı. Tarih-i Ümera-yı Kara-

bağ adlı bir eseri vardır.

Nadir Şah, Cevanşir Avşarından Emir Han Yağlavend'i Keşmir hâkimi yapmıştır. Nadir Şah'ın ölümünden sonra Emir Han, Keşmir'i 1747-1773 yılları arasında tam 26 yıl bağımsız idare etmiştir. Ancak Afganistan devleti sultanı Timur Han'a yenilerek boyun eğmiştir¹⁴.

Keşmir Hindistan, Pakistan ve Çin arasında dağlık bir bölgedir. Günümüzde Keşmir'in kuzey bölgesi Pakistan tarafından, güney bölgesi Hindistan'ın kontrolündedir. Aksai denilen Doğu kısmı da Çin işgali altındadır. Keşmir'de halen Türkler yaşamaktadır. Keşmir Türkleri tarih boyunca hep "Türki" olarak tanınmıştır. Halen de bazıları Türki soyadını kullanmaktadır. Genellikle köylerde yaşayan Türk-

lerin bir kısmı da Muzafferabad, Balakot ve Ravlakot kentlerinde yaşamaktadır. Hindistan'ın kontrolünde olan Keşmir bölgesinde 300'den fazla Türk köyü olduğu ve baskı altında yaşadıklarını söylemektedir.

19. Yüzyıl başlarında (1807-1809) İran'da bulunduğu sırada buradaki Türk oymaklarının bir listesini hazırlayan Adrien Dupre, Civanşirlerin cesur bir oymak olduğunu, Azerbaycan'da Şuşa yöresinde yaşadıklarını ve nüfuslarının 6.000 ila 8.000 kişi olduğunu belirtmiştir¹⁵. Zeki Velidi Togan ise bu sayıyı 12.000 hane olarak vermektedir¹⁶. Nadir Şah'ın ölümünden sonra bir bölümü Afganistan'a giden aşiret, günümüzde Meşhed, Koçan, Serahs ve Kelat bölgelerinde dağınık halde yaşamaktadır¹⁷. Bu kentler, İran'ın Razavi Horasan Eyaletine bağlı olup Afganistan sınırına yakın bir bölgededir.

Cevanşirlerden bazı bölüklerin Ermenistan ve Gürcistan topraklarında da yaşadıklarını biliyoruz. 1727 yılı kayıtlarına göre Revan bölgesinde Cevanşirlerin Behmenli, Dedeli, Göçerli, İbadi, Kara Burunlu, Karıbend, Keçegözlü, Köymehmed, Mafruzlu, Sabir, Seyid Ahmedli, Sofulu, Yağlavend, Tamatlı ve Şeyh Babalı obaları da

yaşamaktaydı¹⁸. 1728 yılında Cevanşir Pehlivanlı adını taşıyan bir oba, Gürcistan'da Tiflis'in Baydar nahiyesinde yaşamaktaydı¹⁹.

Osmanlı topraklarına göçen Cevanşirlere gelince; onlar, devlet tarafından Danişmedli Türkmenleri grubuna dâhil edilmişlerdir. Danişmentlilerin ilk tahririnde görünmeyen Cevanşirler, 1656 yılında yapılan sayımlarda 131 hane ve 71 mücerred nüfusa sahiptiler. Danişmentli Türkmenlerinin Aydın Evi içinde yer alan Cevanşirler Cihanşahlı, Çürüklü, Ocaklı ve Hacılı adını taşıyan oymaklara ayrılmıştı²⁰.

1691-92 yılında Musa, İvaz ve Küçük Yusuf kethüdaların yönetiminde bulunan Civanşirler, Aydın Sancağında yaşıyorlardı. Çevre köylere zarar verdikleri için haklarında tedibleri için emir çıkarılmıştı. 1701 tarihinde Danişmentli Türkmenlerine bağlı diğer boylar gibi Cevanşirlerin de Urla (Burdur'un Yeşilova ilçesi), Geyikler (Afyon'un Dinar ilçesi) ve Çölaba'ta (Dinar'ın Haydarlı kasabası) iskânı emredilmiştir. Mera ve otlakların yetersizliği sebebiyle iskâna direnseler de büyük bir kısmı 1708 yılında anılan kazalarda 23 köye kesin olarak yerleştiler²¹. Bu köyler şunlardı: Çölabad'da Babalar, Kolan-

çık, Tokmaklı, Şeyhkadın, Kozluca, Haydarlı, Okçular, Kadılar, Yayalar, Bambol, Sayyad, Horu, Beşir, Edikli, Basrili, Ayaklı ve Halaçlı köyleri;

Geyikler kazasında Özçayır köyü; Urla kazasında Ortakça, Kızık, Kızancık, Ortabulancak ve Küçükbulancak köyleri²².

İskânı kabul etmeyip bölgeden kaçan bir grup Cevanşir ise 1708 yılında Niğde ve Kayseri civarına gelerek Öyük, Yarlık, Koçak, Çakırağıl, Karacaören ve Millidere köylerine yerleşti²³. Bu köylerden Karacaören ve Millidere Kayseri'nin Develi ilçesinde bulunuyor. Öyük'ün de Develi'de olduğu ancak günümüze ulaşmadığı anlaşılıyor. Koçak ise Niğde'nin Ulukışla ilçesindedir. Diğer köylerin durumunu tespit edemedim.

Cevdet Türkay, Cevanşirlerin

bu yerlerden başka Halep, Adana, Sandıklı, Dazkırı, Tire, Keçiborlu ve günümüzde Ukrayna'ya bağlı olan Kili ve Akkerman kazalarında yerleştiklerini haber vermektedir²⁴.

Yakın zamanlarda bu obadan yetişen en ünlü isim Behbud Han Cevanşir'dir. Behbud Han, 1918 yılında bağımsızlığını ilan eden Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilk içişleri bakanıdır. 1920 yılında Azerbaycan'ın Ruslar tarafından işgali sonrası İstanbul'a gelmiş ve ailesiyle beraber Pera Palas Oteli'ne

yerleşmiştir. Bu tarihlerde Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşı'ndan yenik ayrıldığı için İtilaf devletlerinin baskısı altındadır ve İstanbul'da gayri resmi bir işgal vardır.

Ermeni meselesinden dolayı dış güçlerin baskısıyla Boğazlıyan kaymakamı Mehmet Kemal Bey 10 Nisan 1919'da ve Urfa mutasarrıfı Nusret Bey 5 Ağustos 1920'de idam edilmiştir. Ermeni teröristler ise Azerbaycan'ın ilk başbakanı Fethali Han Hoyski'yi 19 Haziran 1920'de Tiflis'te, Azerbaycan parlamentosu eski başkan yardımcısı Hasan Bey Ağayev'i 19 Temmuz 1920'de Tif-

lis'te, Osmanlı devlet adamı Talat Paşa'yı 15 Mart 1921'de Berlin'de şehit etmişlerdi. Behbud Han Cevanşir, kendisine de bir suikast yapılacağı endişesi taşımaktaydı. Malesef Pera Palas Oteli'nde kalırken 18 Temmuz 1921'de Ermeni terörist Misak Torlakyan tarafından şehit edilmiştir. Terörist yakalanmış ancak İngiliz askeri mahkemesi tarafından zihinsel engelli olduğu gerekçesiyle beraat ettirilmiştir. Asrın davası olarak nitelenen bu olay tarihe Torlakyan Davası olarak geçmiştir²⁵.

Behbud Han Cevanşir'in mezarına Celal Sahir Erozan'ın O'nun anısına yazdığı şiiri yazılmıştır.

Karanlıktan cüret aldı bir sırtlan
Onun pençesinde can verdi bir şîr
Bir yığın kemiktir toprakta kalan
Cennete yükseldi Behbud Cevanşir

Yolcu, bu gördüğün bir makber değil
Zulme zebun olan Hakkın heykeli
Geçme, dur, önünde hürmetle eğil
Lanetle an, Hakka saldıran eli

Asla uyumasın beyninde kinin
Mukaddes borcundur intikam almak
İstersen yaşasın milletin dinin
Nur ol zulmeti boğ, nâr ol zulmeti yak

1- Romalılar ve Eski Yunanlıların Albanya, Ortaçağ Arap kaynaklarının Arran, VI. Yüzyılda bölgede hâkim olan Sakaların Arsak dedikleri bölgeye Türk hâkimiyeti ile birlikte Karabağ adı verilmiştir.

- 2- Fahrettin Kırzioğlu; "Aran (Gence-Karabağ)'da Yiğirmidörtlü ile Otuzikilü Adlı Ulusların Oymakları ve Kür-Aras Kürtlerinin Menşei", VI. TT Kongresi, Ankara 20-26 Ekim 1961, Ankara 1967, s.407
- 3- Fahrettin Kırzioğlu; "Aran (Gence-Karabağ)'da Yiğirmidörtlü ile Otuzikilü Adlı Ulusların Oymakları ve Kür-Aras Kürtlerinin Menşei", s.408
- 4- Cemal Anadol; Hazar Yükselirken, Orkun Yayınları, İstanbul 1992, s.66.
- 5- M. İ. Artamonov; Hazar Tarihi, (Rusçadan çeviren D. Ahsen Batur), Selenge Yayınları, İstanbul 2004, s.329
- 6- Fahrettin Kırzioğlu; "Aran (Gence-Karabağ)'da Yiğirmidörtlü ile Otuzikilü Adlı Ulusların Oymakları ve Kür-Aras Kürtlerinin Menşei", s.408.
- 7- Faruk Sümer; Safevi Devleti'nin Kuruluş ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, TTK, Ankara 1992, s.99
- 8- Osmanlı Devleti İle Azerbaycan Hanlıkları Arasındaki Münasebetler, Başbakanlık Arşivi Yayınları, İstanbul 1992, s.19.
- 9- Faruk Sümer; Safevi Devletinin Kuruluşu..., TTK, Ankara 1992, s.199-200
- 10- Ali Sinan Bilgili; "Azerbaycan Türkmenleri Tarihi", s.27, 28, 34, 35
- 11- Mirza Cemal Cavanşir Karabaği; Karabağ Tarihi, Çev. Muhammet Kemaloğlu, Hikmet Yurdu, Yıl: 7, C: 7, Sayı: 14, Temmuz - Aralık, 2014/2, s.214-216
- 12- Kerim Oder, Azerbaycan, Boğaziçi, İstanbul 1982, s.71
- 13- Başbakanlık Arşivleri Komisyonu; a.g.e. , s.21
- 14- E.Ç.Ferecov; "Cavanşir Eli", Soy Dergisi, Bakı 2004, s.31
- 15- Adrien Dupre; Voyage En Perse II, Paris 1819, s. 456, 463
- 16- Zeki Velidi Togan; "Azerbaycan", s.93
- 17- Tufan Gündüz; XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri, s.94
- 18- Ali Sinan Bilgili; "Azerbaycan Türkmenleri Tarihi", s.25-27, 30, 32, 35, 38, 39. Burada adı geçen bazı obaların Avşar olduğu hakkında Yusuf Halaçoğlu'nun Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar adlı eserine müracaat edilebilir.
- 19- Ali Sinan Bilgili; "Azerbaycan Türkmenleri Tarihi", s. 28, 29.
- 20- Tufan Gündüz; XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri, s.94
- 21- A. Refik Altınay, s.103, 104, 124, 128, 130. Cengiz Orhonlu, Aşiretlerin İskânı, s.73-75. Yusuf Halaçoğlu, İskân Siyaseti, s.59, 60, 81-83. Tufan Gündüz; XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri, s.95
- 22- Cengiz Orhonlu, Aşiretlerin İskânı, s.73-75. A. Refik Altınay, s.124, 128, 130. Yusuf Halaçoğlu, İskân Siyaseti, s.59-60, 81-83. Tufan Gündüz; XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Danişmendli Türkmenleri, s.95
- 23- A. Refik Altınay, Anadolu'da Türk Aşiretleri, Enderun, İstanbul 1989, s.156, 183. Yusuf Halaçoğlu, İskân Siyaseti, s.63
- 24- Cevdet Türkay, s.26, 278-9
- 25- Bu konuda yazılmış iki eser vardır. Ahmet Cemalettin (Saraçoğlu), Torlakyan Davası: Behbud Han Cavanşir'in Katli, YOM Yayınları, Bakı 2007. Murat Çulcu, Ermeni Entrikalarının Perde Arkası / Torlakyan Davası, Kastaş Yayınları, İstanbul 1990.

AVŞARELLERİ

okuntu

OĞUZLAR (Türkmenler)

Bozoklar

Üçoklar

Günhan

Ayhan

Yıldızhan

Gökhan

Dağhan

Denizhan

Kayı

Yazır

Avşar

Bayındır

Salur

İğir

Bayat

Döger

Kızık

Peçenek

Eymür

Bügdüz

Alkaevli

Dodurga

Beğdili

Çavuldur

Alayuntlu

Yıva

Karaevli

Yaparlı

Karkın

Çepni

Yüregir

Kınık

AVŞARELLERİ

Bugünden sonra divanda, dergâhta, bargâhta, mecliste ve meydanda **TÜRKÇEDEN** başka dil kullanılmayacaktır.

Karamanoğlu Mehmet Bey